

Kurum	:Işık Üniversitesi
Başlık	:Depremden Sonra Seçimlerden Önce; Duygular ve Siyasi Tutumlar
Konuşmacılar	:Doç. Dr. Seda DEMİRALP, Dr. Ulaş TOL, Doç. Dr. Özlem KAYHAN PUSANE
Video Adresi	: https://youtu.be/tLprD8p_IrQ
Yayın Tarihi	:10.05.2023

Seda Demiralp: Merhabalar. Sevgili öğrenciler, sevgili hocalarım, sevgili konuklarımız hepimiz hoş geldiniz. Hepimiz için önemli olduğunu bildiğimiz konulardan söz edeceğiz bugün. Kritik bir zaman diliminden geçiyoruz. Biliyorsunuz Şubat ayında Maraş merkezli travmatik bir deprem yaşadık. 50.000'i aşkın can kaybımız oldu ve çok kısa bir süre sonra da Türkiye için çok kritik bir genel seçime gidiyoruz. Bu 2 girişime de siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler disiplinlerinin yakından ilgilendiği konular ve tabii çok boyutlu konular, çok farklı açılardan ele alınabilecek konular. Yani farklı alanlardaki etkilerinden, kavramsal çerçevelerinden söz etmek mümkün. Biz biraz işte duygu boyutundan bakalım. Duygu siyaseti açısından değerlendirelim dedik. Duyguların siyaset çalışmalarında artan bir yeri var. Birçok disiplinde siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler disiplinleri de buna dâhil. Duyguların yani son zamanlarda duygulara olan ilgi arttı. Duyguları anlamaya çalışan, siyasette duyguların olası etkilerini, siyasilerin duygu dilini deşifre etmeye çalışan çalışmalar arttı. Bu çerçevede biz de bugün duygulardan, algılardan biraz bahsetmek istedik deprem ve yaklaşan seçimler çerçevesinde. Ne gibi duygular yaşandı deprem sonrasında, seçimlere nasıl duygularla gidiyoruz? gibi soruları soralım. Bunların üzerinde biraz düşünelim istedik. Akışımızda ufak bir değişiklik oldu. Ulaş Tol, çok yoğun bir gün geçiriyor bugün. O yüzden normalde ben başlayacaktım. Biraz depremin ve benzer afetlerin olası etkilerinden bahsedecektim ve Ulaş Tol'dan bir ampirik sunum yapmasını isteyecektim. Şimdi şöyle yapacağız, Ulaş Tol bize taze ampirik veriler sunacak hem deprem sonrası duygular hem de yaklaşan seçimlere yönelik siyasi tutumlarla ilgili. Onun sunumundan sonra, ben ve Özlem Hoca biraz işin teorik arka planından bahsedeceğiz. Ben daha çok iç siyasette afetin, afetlerin ve Maraş özelinde yaşadığımız afetin etkilerinden bahsedeceğim. Özlem Hoca da uluslararası ilişkiler boyutundan bahsedecek. Uzatmandan o zaman ben sözü Sevgili Ulaş Tol'a bırakmak istiyorum. TEAM'in Araştırma Direktörü Ulaş Tol çok teşekkürler burada olduğun için. Buyurun,

Ulaş Tol: Siz de sağ olun. Ben araştırmacıyım çok uzun yıllardır çok farklı konularda araştırmalar yapıyorum ama bir vasfım da sosyal etki uzmanıyım. Birçok projenin, vakanın sosyal etkilerini değerlendirmek üzere çalışmalar yaptım bugüne kadar. Siyasete de biraz toplumsal etkileri bağlamında bakıyoruz biz. Yani oy davranışını sadece anlık oy oranları olarak değil. Bunları etkileyen dinamiklerini de inceleyerek bakıyoruz. Depremde bu konulardan biri. Şimdi sosyal etki çalışmalarında biz aslında şöyle davranırız. Bir etkinlik ya da vaka vardır. Bunu inceleriz. Bu etkinlik ya da vakalardan çıktılar olur, somut çıktılar olur. Onları inceleriz. Onların sonuçları olur. Onu inceleriz. Etki dediğimiz şeyse bu sonuçlardan doğan diğer sonuçlardır. Yani böyle bir soyutlama zinciri şeklinde gider. Şimdi mesela depreme uyarlayacak olursak deprem bir vaka. Buradaki inceleme nesnesi. Normal hayatımıza bir tür müdahale aslında ani ve köklü bir müdahale. Bunun getirdiği ilk şey yıkım yani bölge açısından bir yıkım gerçekleşti. Ve bunun

sonuçları oldu insan hayatında, şehir hayatında, toplumsal ilişkilerde ve bunun da etkileri oldu. Biz siyasal davranış kısmında aslında tam da buradayız yani etkilerinde. O yüzden normalde bu tür vakalar olduğunda biz hemen birşeylerin çok hızlı değişmesini beklemeyiz. Bu biraz zaman alır. Fakat deprem sonrası zaten birikmiş bağlamında etkisiyle biz özellikle sosyal medyada sanki bir anda iktidara karşı büyük bir öfke patlaması oluyor ve iktidar büyük bir oy kaybı yaşıyor algısına kapıldık. Daha doğrusu sosyal medya böyle bir algıya kapıldı ve biz de normalde biraz zaman geçince sahaya çıkmak gerekirken hemen deprem sonrasında da sahaya gidip ne oluyor diye bakmak istedik davranışlar itibariyle. Ben izninizle ekranımı da paylaşayım. Birkaç slaytta göstereceğim çünkü bir de şunu, buna geçmeden önce ekran geldi galiba. Şimdi slaytlara çevireyim. Tabii bu etki dediğimiz şeyde yani sonuçlar çok daha somut bir şekilde vakayla bağlantılı şeylerken, etki dediğimiz şey bağlamsaldır. Sonuçta bir laboratuvar ortamında yaşamadığımız içinde her tür sosyal etki başka etkilerin girdisini dikkate alarak incelenmesi gerekir. O yüzden depremin etkileri dediğimizde biz diğer toplumsal meselelerden ve siyasi meselelerden soyutlayarak bu siyasal davranışı ya da diğer işte duygulara olan etkisini ortaya koyamıyoruz. O etkileri de hesap ederek bakmak gerekiyor. Biz şimdi buraya sadece Cumhur İttifakı'nın toplam oylarını göstermek istedim. Çünkü depremde iktidarın ne kadar, nasıl yıprandığına ilişkin bir tartışma özellikle deprem sonrasında. Biz düzenli takip ediyoruz. Yaptığımız saha çalışmalarıyla oy dağılımlarını ve esas olarak anlık bir bir anda mesela şu an bir anket yapsak ne olur? Onu merak etmiyoruz da trendi merak ediyoruz. Çünkü anlık göstergeler o günün sıcak gündemlerinden etkilenebiliyor, ama trend dediğimiz şey yani bunu aylara, 6 aylara bir yıllara yaydığımızda takdirdeki gelişmeler aslında kimin güç kazandığını kimin güç kaybettiğini toplum gözünde bize daha iyi gösteriyor. O yüzden trendleri izlemek esas işimiz siyasal davranış takibinde. Biz de depremden hemen sonra ne oldu diye baktık, ama önce geçmişinden de çok kısaca bahsedeyim. Cumhur İttifakı 2018'den bu yana güç kaybediyor düzenli bir düşüş eğiliminde. Burada tabii birçok faktör var ama bildiğiniz gibi ekonomik sorunlar başat faktörlerden biri. Nitekim bazı ekonomik göstergelerle de çok korelasyon içerisinde bir korele biçimde düşüş eğilimindeydi. Geçen sene ortalarında da bu grafik dip noktalarına erişti. Yani son 5 yılın en düşük seviyelerine geçen sene ortalarında tanık olduk. Bu bazı çalışmalarımızda hatta %38'lere kadar gerilediğini gördük Cumhur İttifakı'nın. Ondan sonra da bir toparlanma eğilimine girdi iktidar. Bunda da yine çok farklı dinamikler var, ama hem ekonominin de biraz toparlanmaya başlaması ve hâlâ sorunlar çok yüksek olsa bile bir baz etkisiyle bir iyileşme hissini oluşması hem seçim ekonomisini erken başlatmaları ve bir dizi popülist hamleleri yapmış olmaları, bunun paralelinde de muhalefetteki bazı sorunlar buna eşlik edince bir son 6-7 ayda da bir toparlanma gördük yeni yıla girerken sonra yılbaşından itibaren de bu toparlanma durmuştu. Yani toparlanmanın da tepe noktasına yapmıştı Cumhur İttifakı ve deprem öncesine geldiğimizde artık toparlanması durmuş ve bundan sonrada kampanyaların başlaması, adayların da açıklanmasıyla biz düşüşe geçmesini bekliyorduk. Sonra deprem oldu. Depremden 10 gün sonra biz sahaya çıktık. O zaman işte sosyal medyadaki algıya bakacak olursak bunun %44'lerden tekrar 39'lara düşmesini beklerdik, ama öyle olmadığını gördük. Yani 10 gün sonra sahadaki sonuçlara baktığımızda aslında Ocak ayındaki depremden önceki durumdan bir farkı olmadığını gördük. Bunun nedenlerini de biraz konuşacağım, ama şeyi de söyleyeyim. Şimdi Mart'ta Nisan'da ne durumda? Tekrardan düşüş eğilimine geçti Cumhur İttifakı. Fakat ilginç olan bir şey onun düşüşüne muhalefet eşlik etmedi. Çünkü o aradaki kararsız ve protest seçmenin kendisine yeni adresler bulduğunu Memleket Partisi gibi tank olduk. O yüzden şu anki durumda Cumhur İttifakı'nın biraz güç kaybetmesini, muhalefette çok az biraz yükselmesiyle sonuçlandı. Bu da yine deprem açısından şunu gösteriyor. Etkileri ilk birkaç haftada gözükme bile daha sonraki zamanlarda hissedilmeye başladığını gösteriyor seçmen özelinde. Nitekim seçimleri iktidarın ertelememesi ve Mayıs ayında ve olası en yakın zamanda gerçekleştirme arzularında da bunun bir faktör olduğunu düşünebiliriz.

Daha da zamana yaymalarının kendi çıkarlarına olmayacağını o kararı aldıkları zaman hissetmişlerdi. Şimdi neden peki bu ilk haftalarda bizim sosyal medyada hissettiğimiz tepkilere nazaran Cumhur İttifakı çok yüksek oy almadı? diye düşünecek olursak; bunun sebeplerinden bir tanesinin iktidarın bu meseleyi çerçevelemesinde yattığını biz tespit ettik. Bunun da 2 boyutu var. Bir, çokça da üzerinde durdular, bu asrın felaketi ve büyük bir felaket, bu felaketin altında kim olsa ezilirdi duygusuyla bunu normalleştirme, doğallaştırma çabaları oldu. Bu birinci faktör. İkincisi, bunun sorumlusunun esasen iktidar olmadığı, bir dizi burada daha bireysel aktörlerin sorumluluk taşıdığı ve en başta da inşaat şirketleri ve müteahhitlerin sorumlu olduğu üzerinde durdular. Ve bu da sahada gördük ki alıcı bulmuş. İktidarı sorumlu tutanlar, bu 4-5 soruluk bir setten çıkardığım sonuçlar %23’lerde kalırken, esas birinci sorumlu olarak inşaat şirketleri görülmüş. Bir bu faktör etkili oldu. Üçüncü iktidar tarafından faktörde, tam bu ilk bir haftayı da atlattıktan daha doğrusu ilk günleri atlattıktan sonra yaptıkları bir şey oldu. Çerçeveyi bir maneviyat eksenine yerleştirdiler. Maneviyat duygularını yükseltmeye çalıştılar. Buna ana akım medyadaki mucize haberciliği de eşlik etti ve de “Tek Yürek Kampanyası” bağış kampanyasıyla zaman çok siyaset yapma zamanı değil, birlik olma zamanı duyguları eşlik etti. Onu da başardıkları için onun karşılığında sahada şöyle bir durum oluştu. Seçmen iktidara tepkiliydi deprem bölgelerinde müthiş bir tepkisi vardı. Fakat bundan yola çıkarak da muhalefete bir yönelme duymadı. Onlara da tepki duydu. Yani bunun, bu tür olayların sebebinin Türkiye’nin genel durumu, siyasetin genel durumu, iktidarda kim olsa bunların başlarına gelecekleri duygularına geçtiler. Bir de bunda bir slaytta şunu göstermek istiyorum. Muhalefetin ilk haftadaki tutumunun da etkili olduğunu gördük. Yani ilk hafta şöyle bir tutum sergiledi muhalefet sonra bundan vazgeçti. Vazgeçmesiyle birlikte de işler onlar için daha iyi gitti. Çok fazla bu işin sorumluluğunda iktidarın ve bu iktidarın son 20 yılın sorumluluğunun altını çok sert ve yüksek biçimde çizdiler. Buna karşılık iktidar bunu şöyle çerçeveledi: “Şu an siyaset yapma zamanı değil. Bu bir siyasi fırsatçılık” diye. Bunu da biraz seçmen de satın aldı belli ölçülerde. Çünkü buradaki yıkım karşısında birçok aktörün sorumluluğu vardı gerçekten ve bir dizi belediyenin de muhalefette olması da bir etkendi ve nitekim biz şeyi gördük. Şu önermeleri sorduk sahada: “Bunlara katılıyor musunuz, ne kadar doğru buluyorsunuz?” diye. Mesela doğrudan Erdoğan’a hitap eden ve çok sert olan bu işin sorumlusu Erdoğan’dır diyenlerin kabul görmediğini gördük, ama daha pozitif kurgulanan ve sorumlu yine iktidar olsa bile bunu bir sert söylem içerisinde değil, ama daha yapıcı bir şekilde dile getiren önermelerin de daha fazla karşılık bulduğunu gördük. Nitekim ilk zamanlardan sonra buna geçti muhalefet ve onun da etkileri seçmen üzerinde daha fazla olmaya başladı. Bir de son olarak şöyle birşey paylaşmak istiyorum. Biz konuyla da ilgili olduğu için duyguları da soruyoruz saha çalışmalarımızda özellikle de siyaset ekseninde soruyoruz. Yani “Türkiye’deki siyasetin durumunu genel olarak düşündüğünüzde sayacağımız konulardaki duygu durumunuz nedir?” diye soruyoruz seçmene. Şu maddeleri sıraladık deprem sonrasındaki çalışmamızda da ve kaygı ve öfkenin çok yüksek olduğu, umut düzeyinin, mutluluk düzeyinin de çok düşük olduğuna tanık olduk. Burada ilginç olan bir şey, Cumhur İttifakı seçmeniyle Millet İttifakı seçmeninin radikal bir şekilde ayrışması oldu. Millet İttifakı seçmeninde öfke ve kaygı düzeyleri neredeyse %80’lere yani ¾ düzeylerine erişti. Umut düzeyi de çok çok düşük oldu. Yani bir tür tükenmişlik sendromu içerisinde olduğu söylenebilir Millet İttifakı seçmenlerinin. Seda Hocam beni düzeltir öyle bir kavram var mıdır? Bilmiyorum ama literatürde ben şöyle bir şey olduğunu hissediyorum muhalif seçmende çok fazla. Nasıl bir güç zehirlenmesi diye bir kavram varsa, bir de güçsüzlük zehirlenmesi ya da güçsüzlük sendromu gibi bir şey yaşıyor muhalefet. Yani çok uzun yıllardır muhalif kalmanın ve iktidarın yaptıklarını sindirmek zorunda kalmanın bir yorgunluğu var. Buna bir de iktidar mücadelesinde sürekli taviz verme hissi eşlik ediyor. Yani her tartışmada aman işte seçmeni kaçırmayalım, iktidar seçmenini konsolide etmeyelim diye boyutunun da hesaplanmak zorunda olması ve sistemin bizi %50+1’e çok fazla kitlemesi nedeniyle çoğunluğu kapsama

zorunluluğu olması biraz böyle sürekli muhalif seçmeni taviz duygusuna itekledi ve bu da öfke ve kaygıların çok yükselmesine yol açtı diye düşünüyorum. Bir hat safhada yorgunluk var siyaseten. Bu bütün seçmenler de var gerçi iktidarı destekleyen seçmende de var. Temel duygu, en temel duygu nedir? dersiniz ben yorgunluk olduğunu söyleyebilirim seçmen nazarında ama bu muhalif seçmende daha da fazla var. O yüzden bu tür deprem gibi vakalardan iktidarın da onlara göre sorumluluğunun çok bariz olduğu vakalardan sonra muhalif duygusu bir anda çok hızlı yükselbiliyor. Bu çok tepkiselliğe de neden olabiliyor. Örneğin; bu helalleşme söylemi karşısında hesaplaşma söyleminin bir anda yükselmesi gibi. Biz biraz deprem sonrasında da muhalif tarafta bunu yaşadık. Çok böyle bir yükselen bir duygu oldu. Yani bir şey o duygular daha aktivist, daha sert pozisyonlara geçti ve de böyle noktalara geçtiğinde de gerçekten arada kararsız olan ya da iktidarda rahatsız olupta onları gözden geçiren seçmen nazarında da kutuplaşma duygusu yükseliyor. Ve bu bu bir anlamda da bir muhalefetin yükseliş paradoksu gibi bir şey. Yükselişe geçtiğinde özgüveni ve hesaplaşma türü duyguları yükseliyor. Öyle olduğunda da kapsayıcılığın taviz vermeye başlıyor. Bu sefer de düşüşe geçiyor gibi bir duyguyla siyasal davranış çerçevesinde bir ilişkiler zinciri olduğunu gözlemliyoruz. Ben herhâlde süremi de doldurdum. Burada noktalam. Çok eğer kısaca eklememi istediğiniz birşeyler varsa, sorunuz varsa onu da alayım. Sizden müsaade isteyeyim.

Seda Demiralp: Çok çok teşekkürler. Normalde soruları sonra alıyoruz, ama Ulaş Hoca'ya şu anda sormak istediğiniz bir şey varsa hemen Chatboxa yazabilirsiniz. Yoksa soruları bizden sonra bilahare Ulaş Tol'a iletip, cevaplarını paylaşıyoruz. Kendisi bugün çok çok yoğun. Bu yoğun programı içerisinde bize zaman ayırdı. Çok çok teşekkürler tekrar.

Ulaş Tol: Rica ederim Hocam. Umarım bir faydası olmuştur.

Seda Demiralp: Çok güzel bir sunumdu. Çok sağ olun. "Çalışmayı yazılı olarak nerede okuyabiliriz?" diye bir soru.

Ulaş Tol: Yani bu kamuoyu...

Seda Demiralp: Paylaşılan websitesinde paylaşılanlar vesaire di mi?

Ulaş Tol: Evet bütün sonuçları paylaşmıyoruz. Çünkü biz bunları bir müşteriye yapıyoruz. Dolayısıyla bir mahremiyet gerekiyor, ama bir zaman geçtikten sonra bunları rapor hâline dönüştürüp web sitemizde yayınlıyoruz. Biraz geç zaman yani arkadan gelmek kaydıyla çalışmalarımızı oradan takip edebilirsiniz.

Seda Demiralp: Ama Twitter hesabında da zaman zaman böyle çok güncel tablolar, veriler paylaşılıyor ki takip etmesini öneririm herkese. Çok teşekkürler o zaman.

Ulaş Tol: Tamam kusura bakmayın. Benim ayrılmam gerekiyor.

Seda Demiralp: Görüşmek üzere.

Ulaş Tol: İyi söyleşiler diyeyim. İyi paneller.

Seda Demiralp: Sağ ol. Evet Rukiye o zaman sen kalan akışı aktarmak ister misin?

Rukiye Kaya: Tabii Hocam. Ben de herkese tekrar merhaba diyeyim. Geldiğiniz için herkese çok teşekkür ederiz. Ulaş Hoca'ma da teşekkür ederiz buradan ayrılmak zorunda kaldı. Fakat bu zor günlerde herhâlde her zamanki gibi en iyi çare üretmek, çalışmak, bilime inanmak. Biz de sosyal bilimciler olarak üzerimize düşeni yapmaya çalışıyoruz. Bu söyleşi de bence bunun çok önemli

adımlarından biridir diye düşünüyorum. Şimdi 2 tane daha konuğumuz var. Seda Demiralp Hoca'mız Işık Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı. Kendisi daha çok depremin yarattığı duyguların genel olarak siyasete etkisinden bahsedecek, siyasi aktörler tarafından bu duyguların nasıl ele alındığı, nasıl yönetildiğiyle ilgili bir sunuş yapacak bize. Özlem Kayhan Pusane Hoca'mız da yine Işık Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünden hocamız kendisi bir uluslararası ilişkilerci olarak aslında bu duyguların uluslararası alana yaptığı etkilerle ilgili bir sunuş gerçekleştirecek. Eğer sorularınızı katılımcılarımızdan sorularınız olursa Chatboxa yazarsanız, iletebiliriz kendilerine. Hocam, Seda Hocam buyurun, siz başlayın sunuşunuza lütfen.

Seda Demiralp: Tamamdır. Çok teşekkürler Rukiye. Evet, deprem bir büyük kriz, bir şok. Şok çünkü dün yoktu. Yani 5 Şubat'ta gündemimizde yoktu. 6 Şubat'ta ondan başka bir şey konuşup düşünemiyorduk. Bir siyaset bilimci olarak benim alanıma giren bu şokun siyasi etkileri. Önümüzde seçimler olduğu için daha dar olarak seçimler çerçevesindeki etkileri. Şokların, krizlerin siyasete ya da dahası spesifik olarak seçimleri etkileri deyince önce şunu belirtmek lazım. Siyasete etkisi aşağı yukarı belli bazı krizler var. Mesela güvenlik krizleri di mi? Savaşlar, bunlar biliyoruz ki daha çok iktidarlara yarar. Yani bir savaşa girme ya da bir savaşa girme ihtimali ya da bir yakın komşuda savaş olması genelde iktidarları güçlendirir. Neden? Çünkü bir kaygı oluşur, bir belirsizlik oluşur. Kaygı da bizi genelde hareketlendiren değil tersine eylemsizleştiren, biraz yerimize hapseden bir duygu üstelik de kaygının kaynağı dışarda. Yani içeride kızacak birisi yok ve onca belirsizliğin içinde siyasette değişim seçmene genellikle fazla gelir. İç siyasette düşünmenin zamanı değildir, denir. Dışsal bir tehdit karşısında içeride bayrak etrafında birleşme vaktidir, denir. O bayrak etrafında birleşme de genelde iktidarlara yarar. Yani istikrarı devamlı çünkü o iktidar temsil eder. İktidarla ilgili şikayetleri olsa bile seçmen o noktada bilinen kötüyü bilinmeyen iyiye tercih edebilir. Ekonomik krizler ama başkadır. Orada da bir olumsuz duygu var, ama orada kaygıdan çok stres hatta öfke var. Oradaki olumsuz duygunun da kaynağı içeride, ülkenin içinde oluyor çoğu zaman. Yani iktidarlar çok daha kolay sorumlu tutuluyor, tutulabiliyor ve geleceğe yönelik bir belirsizlikten çok şuan yaşanan bir memnuniyetsizlik var. O yüzden buradaki yani ekonomik krizdeki olumsuz duygu, o öfke iktidardan uzaklaşmaya, seçmeni uzaklaştırmaya yarayabiliyor. Böyle bir etkisi olabiliyor. O yüzden muhalefete yani muhalefete doğrudan yarar demek de doğru değil. Çünkü öfke evet, seçmenin, iktidar seçmeninin iktidarla bağı bir nebze çözer. Ama tek başına öfke seçmeni dönüp de başka bir partiye oy verdirtecek kadar uzun soluklu bir duygu olmayabiliyor siyasette. Çünkü oy verirken genelde coşku ve umutla oy veririz. Yani başka bir parti de yoksa bize oy veren elimizdeki sadece öfkeyse böyle bir kararsızlar ordusuna karışıp, arafta dolaştırabilir bizi uzun süre ve en sonunda nerede duracağımızı çok da kolay kestiremeyebilir. Yani ekonomik krizlerde böyle yani ekonomik krizler genel olarak muhalefet lehine güvenlik krizleri genel olarak iktidar lehine sonuçlanıyor diyebilirken, depreme ya da doğal afetlere gelince depremin etkisi ne güvenlik krizi ne de ekonomik krizler gibi pek öngörülebilir değil. Yani iktidara da, muhalefete de döndürür seçmeni diyemeyiz ya da her ikisinden uzaklaştırır diyemeyiz. Çünkü hem bir korku ve kaygı yaratıyor afetler, ki bu korku ve kaygı duygusu yaratması açısından biraz güvenlik krizine benziyor. O çerçevede biraz iktidarın kanatları altına sığınma duygusu yaratabiliyor. Hem de diğer taraftan iktidarın hataları söz konusuysa ve bunlar barizse, o zaman öfke yaratıp iktidardan uzaklaşma da yaratabiliyor. Hele burada muhalefet güven ve umut verici bir rol üstlenebiliyorsa bu etki artıyor. Özellikle depremin etkileri ve diğer afetlerin etkileri siyasetle şekillenmeye daha açık sonuçları daha az öngörülebilir. Depremde yani şöyle özetleyelim, ortaya çıkan kaygı ve öfke gibi duygulara ve beliren kuvvetli umut ihtiyacına kim daha etkili dokunabiliyorsa siyaset onun lehine gelişiyor. O zaman iktidarlar ne yapıyor, muhalefetler ne yapıyorlar bu gibi durumlarda veya Türkiye özelinde Maraş Depremi özelinde ne yaptı iktidar ve muhalefet? Muhalefetler ne zaman etkili olabiliyor? Buradan başlayalım şimdi şöyle bir şey var.

Afetlerin, siyasetin yani toplumun mevcut fay hatlarını, zayıflıklarını ortaya çıkarmak gibi bir özellikleri var. Muhalefette eğer bu fay hatlarını görüp siyasete taşırsa afetin sonrasında o zaman başarılı olabiliyor. Ama yani iktidarın o afetin ilk günlerinde başaramadıkları üzerinden siyaset yapan bir muhalefet yani spesifik olarak o ilk günlerdeki hatalara, o kısıtlı süreye dikkat çekmeye çalıştığında o kadar etkili olmuyor, ama afetin yarattığı hasarı veya iktidarın afete müdahalesindeki eksikliklerini öteden beri süregelen seçmenin zaten bildiği, tanıdığı, hissettiği birtakım köklü sorunlara bağladığında daha etkili olabiliyor. Örnek vereyim, mesela Çin'deki işte 2011'deki meşhur Sichuan Depremi. Sichuan Bölgesi işte yoksul bir bölge tabii ve buradaki gün içerisinde olmuştu deprem hatırlayan olursa ve çok fazla yoksul mahallerdeki okullar yıkılmış ve çocuklar hayatını kaybetmişti. Burada depremle bölgesel yoksulluk, eşitsizlik arasında bir bağ kurdu muhalefet ve kısmen etkili oldu. Tabii Çin çok otoriter bir ülke olduğu için yani etkili oldu da demokrasi getirdi, iktidarı değiştirdi anlamında değil, ama bir sivil toplum güçlenmesi, bir direniş alanı açabildi o otoriter koşullara rağmen ve kalıcı bir şekilde. Daha fazlası mesela Amerika'da biliyorsunuz New Orleans'ta siyahi ve yoksul bir bölgede kasırga sonrasında ciddi bir afet yaşandı. Burada hâlihazırdaki ırk ve gelir adaletsizliği meselesini oturttu muhalefet konuyu ve tabii çok etkili oldu. Bir de şunu görüyoruz, afetlerde muhalefetin herşeye rağmen yapıcı bir tonda seçmene seslenmesi etkili oluyor. Yani az önce de söylediğim gibi öfke iktidarın seçmeniyle bağını çözse de, gevşetse de veya sonuçta umuda ihtiyaç duyan seçmen umudu kimde görürse oraya yöneliyor. Kimsede görmezse de o zaman işte onun net bir siyasi sonucu olmuyor. Mesela çoğu zaman afetlerde vatandaşlar arası dayanışma ciddi toplumsal dayanışmalar görüyoruz. Bunun mesela önemli siyasi sonuçları olabiliyor muhalefet lehine aslında biraz Çin örneği de böyleydi. Özellikle daha otoriter yani sivil toplumun daha cılız olduğu ülkelerde, devlet toplum arasında bir güç asimetrisi olduğu yerlerde afet sonrası oluşabilen toplumsal dayanışmalar yani ortak acıları hissetmek kadar dayanışma gücünün de farkına varmak bir toplumsal güçlenme yaratabiliyor. Yani aslında bastırılmış özgüveni keşfetmek şeklinde bir etkisi olabiliyor ki, bu Ulaş Tol'un biraz önce bahsettiği konuya aslında bağlanıyor. Yani güçsüzlük zehirlenmesinin bir panzehiri olabiliyor. Eğer muhalefette buna bu şekilde dokunabilir, bunun altını çizmeyi başarır. Bunlar daha muhalefet yani iktidar aleyhine afetlerin etki yaptığı örnekler. Ters örnekler de var. İktidar lehine, iktidarın zarar görmediği hatta iktidar lehine sonuçlanan afet süreçleri de var. Mesela Pakistan 2015 sel baskınına hatırlayalım. Rusya'daki 2010 orman yangınlarını hatırlayalım. Bunlarda da kayıplar çoktu. İlk günlerde iktidarın yetersizlikleri çoktu, ama tersine orta vadede bu afetten etkilenen bölgelerde iktidar oyları düşmedi hatta arttı. Mesela Pakistan'daki seçimde iktidar seçimi kaybetti, ama selden etkilenen yerlerde artmış çıktı oyları. Rusya'da zaten Putin çok güçlendi bir sonraki seçim destek oranı ciddi şekilde arttı. Nasıl oldu, ne oldu? Ne vardı burada? Ne vardı medya. Medya konforu yüksekti. Seçmen algısının yönetimi daha mümkündü. Çünkü afetlerde medya çok önemli yani ekonomik kriz gibi değil. Ekonomik krizi her seçmen kendisi bizzat deneyimliyor, ama afet öyle değil. Yani deprem bölgesi dışındaysanız, depremde neler yaşandığını medyadan öğreniyorsunuz. Ve medyada iktidar lehine şekillendirirse algıyı bunun tabii siyasi etkileri oluyor. Mesela Putin'i hatırlayalım orman yangınlarında, işte kendisinin helikopter kullandığı, co-pilot olduğu videolar oradan oraya gece gündüz gidip gelen yani vatandaş normalde görmediği kadar çok Putin gördü hem sahada hem ekranlarda. Ve ne yaptı Putin? Bu ilk günkü hataları da, yetersizlikleri de yerel yöneticilere yansıttı. Sonuçta sonraki seçimlerde artan bir Putin desteği gördük. Yani iktidarların, bilhassa da daha otoriter otokratik ülkelerdeki iktidarların medya avantajları sayesinde afet dönemlerinde kendi lehlerine duygu yönetimi yapabildiklerini görüyor, daha başarılı bunu yapabildiklerini görüyoruz. Nasıl yapıyorlar? Ne diyorlar mesela? Bir, bu bir konsensus krizidir. Yani özellikle otokratik iktidarların afet dönemlerindeki temel kullandığı duygusal çerçeve olayı bir konsensus krizi olarak çerçevelemek. Ne demek bu? Yani gün birleşme günüdür demek. Olayı mümkün mertebe güvenlik krizlerine

benzetmek. Çünkü güvenlik krizlerinde de olayı bir konsensus krizi olarak sunuyor liderler. Eleştiriler kriminalize edilir. Bir yandan da devlet imkânlarının afetten etkilenenlere böyle cömertçe sunulacağı sinyali verilir. Devlet bol bol varlık gösterir ekranda, sahada. Bir yandan da kahramanlık ve mucize hikâyeleri, bunlar bu kahramanlık ve mucize hikâyeleri masum görünse de yani kalplerimizi zaten yumuşatsa da pek masum değiller. Çünkü aslında çok net bir sonuçları var. Toplumsal birleşme yani kırılganlıkların nasıl örtüştüğü kısmını görmemize engel oluyorlar. Şöyle anlatayım, soyut kalmış olabilir. Biz böyle tek tek kahramanlıklara, tek tek mucizelere odaklandığımızda ortak fay hatlarını görmüyoruz. Mesela Harvey'in Katrina'da tek tek kurtarılan bireylere veya kurtarıcı kahraman itfaiye ekiplerine, itfaiyecilere baktığımızda neden siyahi ve yoksul bir bölgenin başka bölgelerden daha fazla bu kasırgadan etkilendiğini daha az düşünüyorsunuz. Yani oradaki ortaklığı siyahi olmak, yoksul olmak bundan ötürü bu derece çok kırılmak duygusunu daha az hisseder oluyorsunuz. Çünkü bu kollektiviteye değil tekil hikâyelere odaklanıyorsunuz veya Sichuan'da tek tek kurtarılan çocuk hikâyelerine baktığımızda o yıkımın bu mahaller, yoksul mahalle olduğu için, olduğu için gerçeğini daha az farkediyorsunuz. Maraş'ta ne oldu peki? Nasıl oldu? Maraş'ta da iktidar ve muhalefet cephelerine baktığımızda 2 taraf nasıl söylemler kullanmış diye sorduğumuzda ve muhalefetin bu afetin hangi mevcut fay hatlarını ortaya çıkardığıyla ilgili ortaya söylemleri oldu mu? Ben ilk bunu merak edip bunun üzerine düşündüm mesela. Cevabım kısmen oldu. Yani aşırı merkezileşmenin vergi aflarının rolünden bahsedildi, ama şunu hiç öğrenemedik mesela zengin mahallelerle yoksul mahalleler bir mi yıkıldı? Adıyaman niye o kadar orantısız çokça kayıp verdi deprem merkezi Adıyaman olmamasına rağmen mesela? Veya muhalefetin, deprem sırasında izlenen toplumsal dayanışmayı daha çok fazla siyasete taşımadığını düşünüyorum. Daha fazla siyasete taşımış olsa orada bir toplumsal özgüven artışını kendisi absorbe edebilse, kapsayabilse bundan daha fazla fayda görürdü diye düşünüyorum. Yani orada bir siyaset potansiyeli vardı toplumun özgüveni arttıracak. Ciddi bir dayanışma oldu çünkü ama bunun da siyasete taşındığını çok fazla görmedim. İktidar açısından kahramanlık ve mucize gibi duygularla hikâyelerin evet, tipik pek çok ülkede gördüğümüz gibi hikâyelerin bireyselleştiğini bunu gördük. Enteresan bir şekilde muhalif medyada da çok fazla mucize hikâyeleri gördük. Normalde genelde iktidar medyalarında olur, ama burada tüm medyaya yayıldı bu. Belki de biraz önce söylediğim gibi ilk anda kalplerimizi yumuşatıcı, rahatlatıcı bir etkisi var belki de bundan ötürü. Bir yandan da ne gördük? Devlet yoluyla toplumsal birlik sunulduğunu yani şöyle bir şey; ya hikâyeleri tekilleştirmeye çalışıyor iktidar söylemi kahramanlık, mucize vesaire tek tek karakterler Ayşe, Ahmet onların hikâyeleri gibi veya bir birlik olacaksa o birlik devlet yoluyla yani vatandaşlar arasında bir birleşme yatay bir birleşmeyle değil dikey bir birleşme devlet yoluyla, din ya da maneviyat yoluyla bir toplumsal birlik. Toplumsal dayanışma yoluyla değil dikkatinizi çekiyorum tekrar. Bu çok önemli. Böyle bir konsensus oluşturmaya çalışıldığını gördük. Mesela "Tek Yürek Kampanyası"yla muhalefetin diyelim ki Ahbap örneğinde gördüğümüz türden dayanışması arasındaki fark. Enteresan ve üzerinde düşünülmeli bence. Birisi daha iktidar yoluyla devlet organizasyonu ile ancak bütünlük, birlik olabileceği sinyali; diğeri mevcut iktidardan bağımsız bir birliğin mümkünlüğü. O duyguyu vermek seçmene. Bu duygular yarıştı aslında. Hangi duyguların ağır bastığı ampirik bir soru? Kısmen Ulaş Tol cevapladı, ama daha uzun vadeli etkilerini herhâlde biraz daha görmek için zamana ihtiyacımız var. Bu şekilde bitireyim ben de ve sözü Özlem Hoca'ya, öncelikle Rukiye'ye bırakayım.

Rukiye Kaya: Hocam teşekkür ederiz. Birkaç sorum var aklıma geldi. Özlem Hoca'yı dinledikten sonra size iletacağım. Özlem Hocam buyurun. Siz sanırım dediğim gibi bir uluslararası ilişkilerci olarak depremin yarattığı duyguların aslında uluslararası alanda nasıl yansıdığına dair bir sunuş yapacaksınız bize. Dış politika alanından yanılmıyorsam örnekler vereceksiniz. Buyurun Hocam sizi dinliyoruz.

Özlem Kayhan Pusane: İki konuşmacımıza da çok teşekkürler. Ben de yapılan bu tartışmalara bir dış politika boyutu katmaya çalışacağım. Ve bunun için aslında çok da geriye gitmeden belki Türk dış politikasını tarihsel bir çerçeveye oturtmak iyi bir fikir olabilir. Yani dediğim gibi çok da geriye gitmek istemiyorum, ama yani bir 15 yıl öncesine dönüp baktığımız zaman, orada Türk dış politikasının böyle daha çok yumuşak güç unsurlarını kullandığını, Türkiye'nin farklı uluslararası örgütlerde görünür hâle geldiğini, bölgesel arabuluculuk faaliyetlerinde Türkiye'nin yer aldığını görüyoruz. Ama o zamandan bu zamana dış politikada gerçekten hani ciddi bir değişim meydana geldi. Tabii ki hani gerek iç gelişmeler gerek işte bölgesel, küresel gelişmeler Türk dış politikasını da biraz değiştirdi bu süre zarfında. Hani neden bahsedebiliriz? Mesela Arap ayaklanmaları başta olmak üzere bununla bağlantılı olarak Suriye iç savaşından söz edebiliriz. Daha sonra zaten 2016'da işte Türkiye'nin yaşamış olduğu 15 Temmuz Darbe girişiminden sonra dış politikasında önemli değişikliklerin gerçekleştiğini söyleyebiliriz ve en nihayetinde geldiğimiz noktada Türk dış politikasında sert güç unsurları ve askeri yöntemler çok daha görünür hâle geldi. Ve biz bunu farklı örneklerle de gözlemledik. Yani zaten Suriye'de gerçekleştirilen sınır ötesi askeri operasyonlar var. Zaten uzun zamandır devam eden Irak'ın kuzeyinde ya da kuzeyine yönelik terörle mücadele operasyonları var. İşte Türkiye'nin Libya'da takındığı tavır var. Azerbaycan Ermenistan karşılaşmasında Türkiye'nin Azerbaycan'ın yanında yer alması ve askeri boyutta Azerbaycan'a destek vermesi durumu var. Yani bu şekilde biz Türkiye'nin ya da Türk dış politikasının askeri yöntemler ve sert güç unsurları üzerinden biraz evrildiğini ve hani bu yönde ilerlediğini gördük. O yüzden de 2023 seçimlerine gelirken büyük oranda seçim sürecindeki söylemlerin ve gidişatın da bu tür görünürlüklerle devam edeceğini düşünüyorduk. Hani birçok kişi de böyle düşünüyordu. Bunun bazı işaretlerini de görüyorduk açıkçası bu hani öylesine bir beklenti değildi. Çünkü bir yandan işte aslında depremden hemen önce konuştuğumuz bu İstanbul'da bazı Batılı ülkelerin başkonsolosluklarının güvenlik gerekçeleriyle kapatılması konusu vardı mesela. O hemen deprem öncesindeydi ve bu davranışlar, bu hareketler hükûmetten de hani ciddi anlamda eleştiri aldı. Bununla birlikte işte yine yakın zamanda İsveç'te, Danimarka'da Kur'an yakma eylemleri yaşandı. Türkiye-Yunanistan ilişkilerine baktığımızda zaten işte bir gece ansızın gelebiliriz söylemleri, Tayfun füzeleri sizi de vurabilir söylemleri söz konusuydu. Yani hani bütün bu örnekler çerçevesinde biz seçime giden süreçte de hani bu tür söylemlerin, işte hatta hani Batı karşıtlığının, batı ülkelerine yönelik eleştirilerin böyle görünür olacağı, süreci böyle biraz domine edeceği ve böyle sert güç unsurlarıyla harmanlanmış bir seçim süreci bekliyorduk dış politika tartışmaları açısından. Ama deprem felaketinin yaşanması 6 Şubat'ta deneyimlediğimiz hani o felaket bütün bu durumu ciddi anlamda yani radikal bir şekilde değiştirdi. Deprem olur olmaz zaten Türkiye 4. seviye alarmına geçti ve hemen depremin arkasından yüzden fazla yabancı ülkeden yardımlar gelmeye başladı. Bu farklı şekillerde oldu. Mesela işte arama kurtarma ekipleri geldi farklı ülkelerden, sahra hastanelerinin kurulmasıyla bağlantılı olarak farklı yardım süreçleri işledi. Yani pek çok farklı ülkeden ciddi kapsamda yardımlar aldı Türkiye ve bunların arasında da hani bölge ülkeleri olmalarından da kaynaklı olarak hemen depremin arkasından Türkiye'ye oldukça kalabalık arama kurtarma ekipleri gönderen mesela İsrail vardı ya da Yunanistan, Ermenistan. Tabii bildiğim kadarıyla ilk arama kurtarma ekibi Azerbaycan'dan geldi, ama zaten Türkiye-Azerbaycan arasında uzun zamandır varolan bir böyle dostluk algısı olduğu için hani bu zaten beklediğimiz bir şey, ama bir yandan son yıllarda Türkiye'nin böyle gerilimli ilişkiler içerisinde olduğu Yunanistan, İsrail, Ermenistan gibi ülkelerden bu hızlı ve kalabalık yardım ekipleri toplumsal düzeyde ciddi sempati topladı. Yani hepimiz depremin arkasından işte dakika dakika televizyonlardan, sosyal medyadan takip etmişizdir muhtemelen. İşte mesela Yunan arama kurtarma ekiplerinin o enkaz altından hani çocukları öperek çıkarması, orada hep birlikte gözyaşları dökülmesi. Bir hani birlik ve dayanışma duygusu bir şekilde toplumları böyle bir duygu birliği içerisine getirdi. Ve bu gerçekten aslında ilginç bir gözlem ve ilginç bir deneyimdi. Çünkü ∞

Kadir Has Üniversitesi tarafından her yıl yapılan bir Türk dış politikası kamuoyu algıları araştırması var ve bu araştırmanın 2022 Eylül tarihli raporunda Türkiye'ye tehdit oluşturan ülkeler sorulduğunda, ilk 4 sıradaki ülke; Amerika Birleşik Devletleri, İsrail, Ermenistan ve Yunanistan olarak sıralanmış. Yani ve ciddi yüzdelerle hani bu algılar varmış kamuoyunda ama deprem sonrasında yaşananlar hani bu ülkelerle o yaşadığımız duygu birlikteliği yani yine hepimiz ya da çoğumuz takip etmişizdir. İşte Yunanistan'da işte devlet kanalında haberlerin Türkiye'den acı görüntülerle şey yapılması, açılması, başlatılması. İşte birlikte gözyaşı dökülmesi, acıların hani birlikte paylaşılması karşılıklı gerçekten ilginç ve beklenmedik bir şey. Ve çok kısa sürede duygu değişikliğini yaşadık hani toplum olarak. Şimdi bu nasıl oldu? Nasıl oldu kısmı gerçekten ilginç. Çünkü bizler uzun vadeli kıdemli uluslararası ilişkiler öğrencileri olarak dış politikayı anlamaya çalışırken ya da işte uluslararası siyaseti, dünya siyasetini anlamaya, okumaya, yorumlamaya çalışırken tabii devlet merkezli bir bakış açısıyla hareket ediyoruz ve bu büyük oranda bu böyle. Bugün uluslararası ilişkiler eğitimine, müfredatlarına genel olarak uluslararası ilişkiler çalışmalarına baktığımız zaman bu çalışmalar hep böyle devlet merkezli okumalar üzerinden yürüyor. Biz deprem sonrasında bunun alternatifini hatırladık. Bunun, bu bakış açısının bir alternatifi olduğunu hatırladık biz ve bu aslında uluslararası ilişkiler çalışmalarında ya da tartışmalarında yani hiç düşünülmemiş bir şey değil. Aslına bakarsanız Antik Yunan'dan günümüze kadar farklı düşünürler işte farklı kuramsal tartışmalar bunu ele almış. İşte mesela kozmopolitanizm ne bileyim Immanuel Kant şimdi girmeyeceğim tabii ki bunun siyaset teorisi ya da felsefesi boyutlarına da ama hani örnek vermek gerekirse Kant'ın o kozmopolitik hukuk anlayışı, işte evrensel vatandaşlık ya da daha yakın zamanki tarihli tartışmalarda İngiliz Okulunun işte dünya toplumu ile uluslararası toplum arasındaki farklar yani bu tür şeyler konuşulmuş. Bu tartışmalar içerisinde ne söylenmiş? Denmiş ki; evet, hani temel birim uluslararası siyasette devlet, temel siyasi örgütlenme diyeyim, devlet hep alınmış. O yönde işte ulusal çıkar kavramı üzerinden bazı tartışmalar yürütülmüş ya da çoğu tartışma böyle yürütülmüş, ama en nihayetinde insanların da dünya çapında bir topluluğun parçası olduğu da ara ara hatırlanmış. Bunu söyleyen kişiler düşünürler, teoriler, araştırmacılar olmuş. İşte biz hani depremden sonra tam da bunu hatırladık ve birbirimizi işte normalde kamuoyunda tehdit olarak algıladığımız birbirimizi böyle farklı ülkelerin vatandaşları olarak değil, işte farklı etnik grupların üyesi, farklı dini grupların üyesi olarak değilde benzer acıları, benzer sıkıntıları paylaşan insanlar olarak algılayabildik. Bu potansiyelimizin olduğunu bence hatırlamak önemliydi. Yani demek ki biz istediğimizde yani gönül ister ki tabii böyle felaketlerin karşısında olmasın ya da böyle felaketler, kötü deneyimler, acılar vesile olmasın buna ama demek ki insanların birbirini böyle farklı ülkelerin vatandaşları ya da farklı etnik, dini işte ırksal grupların üyeleri olarak değilde insan insanoğlunun ya da hani dünya dünya çapındaki bu insan topluluğunun parçaları olarak algılama ve o şekilde hissetme potansiyeli varmış. Peki, bu hani farkediş diyeyim ne kadar sürdürülebilir olabilir? Evet, biz bunu farkettilik ve büyük oranda bu duygu birliğini yaşadık. Tabii bu şeyin de etkisi var. Yani özellikle az önce bahsettiğim ülkeler bu bu bu bölgenin ülkeleri yani bu insanlarla biz hani tarihsel birliğimiz de var. Bir şekilde bu duygu yakınlığı var ve depremde işte bu duyguları tetiklemiş oldu. Peki, bu ne kadar sürdürülebilir? Bunun ne kadar sürdürülebilir olup olmadığı konusunda geçmişten yine deneyimlerimiz var. Yani 99 Depremi'nden sonra Yunanistan'la benzer bir süreç yaşanmıştı. 99'da Türkiye'deki depremden sonra Yunanistan'da bir deprem meydana gelmişti. İşte oradan Türkiye'ye yardım ekipleri, Türkiye'den Yunanistan'a yardım ekipleri gönderilmişti. Ve o dönemde yine bu ortak olumlu duyguları, ortaya çıkan bu hissiyatı dönemin hükümetleri ve siyasetçileri de sahiplenmiş ve benimsemişti. Bir yandan işte İsmail Cem, bir yandan da Yorgo Papandreu işte o sürecin ne diyeyim başlıca aktörleri olmuşlardı ve Türk-Yunan ilişkilerinin geliştirilmesinde önemli bir ilerleme kaydedilmişti ve bu ciddi yıllar boyunca da sürdü. Bir noktada son buldu ve tekrar işte bir gerilim siyasetine geri dönüş yapıldı, ama böyle bir şey yaşanmıştı. Şimdi böyle

birşey yaşanabilir mi? Baktığımız zaman toplumlar düzeyinde yani insanların yaşadığı bu ya da paylaştığı bu olumlu duyguları siyasetçilerinde sahiplendiğini görüyoruz. Hani bir yandan Dendias, bir yandan Çavuşoğlu olumlu açıklamalar da bulunuyor ve şey potansiyeli var gibi görünüyor. Evet, hani bu ortak acılardan yine Türk-Yunan ilişkilerine yönelik bir iyileşmeye gidilebilir. Ya da Türkiye-İsrail ilişkileri açısından bakıldığı zaman yine böyle bir potansiyel görüyoruz. İşte yine Ermenistan'la işte bakanların ziyareti vesaire böyle bir olumlu hava var. Sanki siyasetçiler tarafından da bu olumlu duygular sahiplenilmiş gibi duruyor, ama bir yandan da arka planda o uzun yılların getirdiği işte gerilimler, olumsuz duygular da bir hani bir başını kaldırıyor. Mesela bir yazı okudum. Bir iki gün önce miydi? Sanırım Yunanistan'da işte bazı yayın organlarının Türk siyasetçiler tarafından yapılan açıklamalar işte biraz da aradan böyle alarak, cımbızlayarak mı denir yansıttığı "Türkiye böyle gerilim, tahrik politikalarına geri mi dönüyor?" diye hani başlıklar attığına dair böyle bir yazı okudum. İşte "Türkiye'de mesela TCG Anadolu'yla birlikte işte Yunanistan'ı titretiyor" gibi işte böyle bir manşet karşıma çıktı. Yine İsrail'le hani her ne kadar arama kurtarma ekiplerinin canla başla gayretlerine rağmen arada hani süreci domine etmesede arada söylenen, paylaşılan bazı olumsuz şeyler vesaire. Hani onlarda bir başını kaldırıp biz buradayız diyor hâlâ o olumsuz duygular. O yüzden muhtemelen bu yaşadıklarımız, bu paylaşılan ortak acılar, o hani duygu birliği siyasetçiler tarafından nasıl siyasete ya da nasıl siyasileştirilecek, nasıl politize edilecek ve nasıl bir yola koyulacak? Biraz ona göre şekillenecek gibi duruyor. Yani belki burada daha önceki konuşmacılarla da benzer bir noktaya geliyorum. Yani hani bu tür yaşananların olumlu ya da olumsuz net sonuçları olmuyor da bu yaşananlar siyasetçiler tarafından nasıl ele alınıyor, siyasetçiler tarafından nasıl sahipleniliyor ve nasıl siyasileştiriliyor, politize ediliyor? Biraz gidişatı bu belirleyecek gibi görünüyor, ama sanırım bizler açısından burada önemli olan biz farklı bir potansiyel ve biz farklı bir bakış açısının varlığını hatırladık ve buradan hareket etmek de artık bizlerin elinde, siyasetçilerin elinde. Buradan olumlu bir yerlere varmak da hepimizin elinde diyerek bitireyim. Teşekkür ediyorum.

Rukiye Kaya: Biz de teşekkür ediyoruz Hocam. Aslında katılımcılarımızdan sorularını düşünürken, ben Seda Hoca'ma bir soru sormak istiyorum. Hocam, sizin birkaç yıl önce yayınladığınız Evren Hoca ile yayınladığınız bir makalede 2019 yılındaki İstanbul seçimlerini inceleyip, işte popülizm kavramına aslında işte yeniden tanımlamıştınız. Ve invert yanlış hatırlamıyorsam ters yüz edilmiş popülizm gibi bir Türkçeleştirirsek bir kavram koyuyordunuz. Ve aslında daha çok sağ siyasetçiler tarafından kullanılan bir strateji olmasına rağmen popülizm nasıl değiştirildi İmamoğlu'nun stratejileriyle gibi bir makale yazmıştınız. 3 tane de temel şey koymuştunuz bu tersine çevrilmiş popülizm için; öncelikle popülist liderle doğrudan çatışmanın kaçınılması birinci olarak, ikinci olarak, işte dışlayıcı bir halk tanımı yerine daha kapsayıcı, daha kucaklayıcı bir halk tanımının yapılması ve de dezavantajlı gruplar özelinde yeniden dağıtım ekonomik refah, yeniden dağıtım sözünün verilmesi gibi 3 tane de anahtar böyle strateji söylemiştiniz bu tersine çevrilmiş popülizm kavramı için. Acaba bu depremin bizlerin üzerinde yarattığı duygularla birlikte düşünürsek, şimdi seçim kampanyalarında muhalefetin stratejisini bu kavram üzerinden okumamız mümkün olur mu ya da bu sağlıklı bir okuma olur mu? diye sormak istedim açıkçası.

Seda Demiralp: Teşekkürler Rukiye. Tabii tabii yani aslında biraz önce Ulaş Tol'un verilerinde de vardı di mi? Mesela direkt Erdoğan'ı hedef alan bir deprem eleştirisinin pek de iyi sonuçlar vermediği, daha yapıcı söylemlerin sonuç verdiği. Yani deprem bağlamında da, yaklaşan seçimler bağlamında da buna ben hep inanıyorum. Yani bir bu dediğin direkt iktidardaki lideri hedef alan söylemin işe yarayacağını düşünmüyorum. Bu örnek üzerinden özellikle çünkü burada iktidar seçmeninin bir kısmını kopartıp kendi tarafına almaya çalışan bir muhalefet var. O koparmaya çalıştığı seçmen bazı açılardan memnuniyetsiz olsa da yine de lideriyle duygusal bağını tümüyle

koparmış değil. Duygusal olarak o bağı sürse bile başta ekonomik kriz olmak üzere çeşitli sorunlardan ötürü memnuniyetsiz olduğu için bu taraf gelecek, ama ona yönelik eleştiriler kendisini de kapsamış gibi hissettireceğinden tam ters tepecek ve tepiyor. İkincisi, yoksullukla ilgili olarak yani bu yoksulluk konusunun artık, yoksullukla mücadelenin popülist partilerle rekabet eden tüm partilerin ajandasında bir numarada olması gerekiyor. Bunun artık kaçarı yok. Yani o 90'lardaki kemer sıkımlar, neoliberal politikalar, ekonomik iyileşmeyi sadece büyüme oranlarıyla açıklayan, yoksulluğu çok fazla mesele edinmeyen politikalar artık bugün bunlarla popülistlerden seçmen çalmanın, oy çalmanın imkânı yok. O yüzden yoksullukla mücadelenin bir numara olması gerekiyor. En az popülistler kadar yoksullukla mücadeleyi diğer partilerin önemsemeleri ama bunu daha iyi, daha sürdürülebilir, daha çevre dostu yollarla yapmaları gerekiyor. Yani depremle ilgili olarak da aynı şekilde depremden etkilenen, depremin yarattığı müthiş bir ekonomik maliyet var yani herkese yayılacak olan. Bir de direkt depremden etkilenenleri, oradan etkilenenlerin tabii ki orada yaşadıkları kayıplar var. Bunlara yönelik cevapları iktidardan da daha iyi sunması çok önemli ve bunu yaparken de biraz önce Ulaş Tol'un bahsettiği gibi evet, mevcut sorunlardan bahsedilmeli, süregelen sorunlardan bahsedilmeli ki, hatta şimdi bu vergi affı meselesi pardon imar afları meselesi. Vergi afları maalesef hâlâ çok fazla olması gerektiği kadar gündem olmuyor, ama imar afları deprem biraz önce söylediğim gibi yani deprem bizi mevcut bazı sorunlara daha bakma imkânı, onları daha çıplaklaştırma durumu verdikleri için onları daha net görebiliyoruz yani yaranın kabuğunu kaldırır gibi. Depremde de mesela gelir eşitsizliği falan bunlardan çok fazla bahsetmedi muhalefet ama şunu yaptı; imar aflarıyla, yolsuzluk ve imar aflarıyla depremin yarattığı hasar arasında bir bağ kurdu ve şu anda mesela Cumhur İttifakı'nın açıkladığı vaatlere baktığımızda bir tanesi şey di mi; imar afları konusunda bir geri adım atma söz konusu. Demek ki bu etkili olmuş yani burada bir öz eleştiri olmuş. Yani popülizmi invert etme veya tersine çevirme, o silahı tersine çevirme konusu o anlamda orada başarılı olmuş. Evet, yani bu 2019'da söylediklerimizi bu deprem içinde söyleyebiliriz. Deprem popülist bir arka planda gerçekleştiği için depremin nasıl siyasileşeceği de tabii popülizmden bağımsız olmayacak. O yüzden yine her iki tarafta bir anlamda popülizm yarıştıracak olacaklar. Yani popülizmden kaçır yok, ama daha iyi huylu popülist yolları benimsemek ve diğerinden uzaklaşmak ancak diğer partilere düşen yol olabilir diye düşünüyorum.

Rukiye Kaya: Evet teşekkür ederim Hocam. Ben bir de Özlem Hoca'ya bir soru sormak istiyorum daha dış politika bağlamında. Hocam, mesela geçtiğimiz senelerde Türkiye'de çok ciddi bir orman yangını silsilesi de oldu. Bu da çok büyük zararlar verdi aslında. Elbette ki depremle orman yangınlarını karşılaştırdığımız zaman ikisi çok farklı boyutlardan, farklı mahiyetteki depremler fakat mesela bu orman yangınları sırasında işte "Help Turkey" etiketiyle Twitterda işte sanatçıların ünlülerin başlattığı bir kampanya oldu. İşte Türkiye'ye yardım edin, uçak gönderin vesaire vesaire gibi. Bu hem iktidardaki siyasi aktörler tarafından hem de iktidar destekçileri tarafından çok olumsuz karşılanmıştı. Hani "ülkemizi aciz durumdaymış gibi gösteriyorsunuz" gibi bir tepkiyle karşılanmıştı. Şimdi depremden sonra hani bir alternatifin olduğunu, bir farklılığın olduğunu fark ettik, farkına vardık, dedik, ama "acaba biz bu alternatifi yani seçeneksiz kaldığımız için mi bu alternatifi fark etmek durumunda kaldık?" gibi bir soru sorsam anlamlı olur mu diye düşünüyorum.

Özlem Kayhan Pusane: Evet evet yani ne dediğini anlıyorum. Şöyle tabii alternatifsiz ya da çaresiz olduğumuzdan fark ettikten ziyade depremin boyutu aslında bu noktaya gelmemizi kolaylaştırdı bir anlamda. Yani şimdi bir kere orman yangınları çok iyi bir şey değil bu açıdan örnek değil. Niye? Çünkü tabii ki hani doğal sebepleri de var, ama geçmişte biraz Türk-Yunan ilişkilerinde bu orman yangınları meselesi böyle siyasi bir meseledir. Hani biz birbirlerinin orman

yangınlarına işte katkıda ne kadar bulundu taraflar, işte ne kadar ne yaptı falan. Yani orman yangını meselesi ayrı bir konu ama sen hani bundan bahsetmiyorsun zaten. Ama şeyde de onu bir tarafa bırakırsak bu depremin çok daha tamamıyla doğal sebeplerden meydana gelmesi tabii ki etkileri insan yapısıyla bire bir bağlantılı ama hani başlangıcı bir şekilde tetiklenmesi tamamen hani doğal sebeplerden olan bir şey ve boyutu çok büyük. Yani boyutu çok büyük olduğu için hatta belki yine hepimiz hatırlayacağız yani uzun süredir Türk dış politikasında böyle ciddi bir kendine güven var. Yani işte Türk dış politikasında böyle duyguların etkisi, duygu söylemlerinin etkisini çalışan biri olarak, hani o çok karşımıza çıkan bir şey mesela yani kendine güven. Türkiye'nin bölgesel bir güç olarak lanse edilmesi, Türkiye'nin işte varlığının farklı şeylerde farklı yerlerde hissettirilmesi, Türkiye'nin pozisyonunun yine farklı mecralarda vurgulanması falan. Yani Türk dış politikasında hani pek çok yani uzun zamandan beri böyle bir vurgulanan kendine güven var. Depremden hemen sonra bu yani alarm seviyesine geçilip dışarıdan yardım istenmesi hani bunun bizatihi talep edilmesi zaten, evet yani Türkiye'nin buradaki zor durumunun bir kabulü anlamına geliyor. Böyle olunca da evet, yani bu farkındalığı kolaylaştırdı. Çünkü başka sıkıntılarda senin de dediğin gibi yani işte dışarıdan yardımlar pek de hoş karşılanmıyordu. İşte salgın döneminde Türkiye dışarıya yardım gönderen bir ülke olarak yine lanse edilmeye çalışıldı vesaire. Hani bu farklı sıkıntılar yani hepsi tabii ki işte doğal afet boyutunda değil vesaire ama içinden geçtiğimiz farklı sıkıntılar farklı dönemlerde iktidar tarafından farklı şekillerde siyasileştirildi, politize edildi. Ama burada böyle bir durum olamadı. Yani hani burada artık her aktörüyle en baştan buradaki hani sıkıntının boyutu kabul edildi. Ve dışarıdan da o yüzden yardımlara biz ne denir yani daha olumlu baktık ve böyle yardımların kapısını açmış olduk. Bu yüzden de evet, hani o anlamda biraz kolaylaştırmış oldu, ama hani yaşanan felaketin tabii büyüklüğü orada hani yaşanan acılar ve ne bileyim fay hatlarının bölge boyunca devam etmesi ve benzer sıkıntıların aslında bölge ülkeleri tarafından da ara ara yaşanması gibi şeylerde o duygu birliğini tetikledi. Yani muhtemelen soruna cevap olarak biraz evet, biraz hayır. Konu nasıl siyasileştirildi ve baştan nasıl kabullenildi biraz tabii ki onunla ilgili.

Rukiye Kaya: Teşekkür ederim Hocam. Sağ olun. Sohbet kısmında gelen bir soru yok şimdilik ama nasıl yapalım Seda Hocam, bitirelim mi?

Seda Demiralp: Gülden Hoca'nın bir notu var.

Rukiye Kaya: Tabii hemen mikrofonu açmasını, videosunu da açmasını isteyeyim ben.

Seda Demiralp: Benim de zaten Gülden Hoca'ya sorularım vardı. Acaba?

Gülden Güvenç: Video açılmıyor, ama sesim geliyor galiba di mi?

Seda Demiralp: Evet.

Gülden Güvenç: Şunu merak ettim anlatılanlardan ben de. Bir kere bütün konuşmacılara teşekkür ediyorum. Anlatılanlar benim açımdan çok çok yararlı oldu. Eminim diğer dinleyiciler içinde öyle olmuştur. Teşekkür ediyorum tekrar. Şimdi şöyle bir şeyi merak ediyorum. Hani siyaset, sosyoloji daha çok makro düzeydeki işte bu stratejiler mesela siyasi partilerdeki işte muhalefetteki ya da iktidardaki çeşitli politik stratejiler ve bunlara temel teşkil eden ilkeler vesaire açısından, programlar açısından inceleniyor. Bir de birey düzeyinde hani bugün sizlerin de ele aldığınız duygular veyahutta Ulaş Bey'in sözünü ettiği tutumlar. Bu da bireysel düzeyde sosyal etki dediğimiz zamanda hani biraz daha sosyal psikolojik o mikro sosyal düzeyde değinme oldu, ama yani dinlediğim zaman anladığım kadarıyla daha çok hep makro soyutlama düzeyinde ve mikro soyutlama düzeyinde ele alınıyor bu siyasi meseleler. Bir de acaba hani bilemiyorum ben politik psikolojiye de görece daha yeni ilgi duyuyorum. Okuyacağım ama acaba böyle sosyal etkileşim ortamlarında odak grup yani bu odak gruplar mesela nerede olabilir? Siyasi partilerin kendi içinde

olabilir. Bu nasıl saydam hâle getirilebilir? Tabii hiç öyle bir soruna girmiyorum. Veyahutta farklı seçmen gruplarında acaba bireyler bu siyasi meseleler hakkında, depresyon hakkında veya işte herhangi bir siyasi olay hakkında kendi aralarında tartışırken, konuşurken açık uçlu sorularla görebileceğimiz ne gibi anlamlar yüklüyorlar olup bitenlere? Yani bu düzeyde acaba odak grup düzeyinde -8 ila 10 kişilik bu grup daha çok işliyor- nasıl bir etkileşim oluyor ve ortamda acaba nasıl söylemler kuruluyor? Yani buradan yürümek mümkün mü? Bu konuda yapılmış araştırmalar var mı acaba? Merak ediyorum.

Seda Demiralp: Sağ olun Hocam. Hem katıldığınız için hem de bu soru için güzel soru. Keşke Ulaş burada olsaydı. Çünkü o odak grup çalışıyor ve hani sunduğu bazı Kılıçdaroğlu söylemlerine olan tepkiler vardı. Ben doğru hatırlıyorsam onu odak grupla elde ettiği sonuçlardı. Diğer hani duygular onlar daha anket yöntemiyleydi, ama özellikle belli söylemlere mesela Erdoğan'ın hedef alındığı Kılıçdaroğlu söylemlerine daha az destek ve de daha çok yani 2018'de Ak Parti'ye oy vermiş olan bir grupla sanıyorum yaptığı bir çalışmaydı. Ampirik veri onda o yüzden ancak bu kadar cevaplayabiliyorum.

Gülden Güvenç: Teşekkür ederim. Olsun hep birlikte yine konuşmaya devam ederiz.

Seda Demiralp: Evet. Pardon Rukiye bir şey diyecek miydin?

Rukiye Kaya: Yok başka bir soru vardı. Onu söyleyecektim. Siz buyurun lütfen kusura bakmayın.

Seda Demiralp: Yoo yani Gülden Hocam onun dışında yorum olarak yani ben de sizden aslında almak istiyorum birazcık. Yani bu kaygı duygularının ne gibi davranışsal sonuçları olmasını bekleriz? Öfkenin ne gibi sonuçları olmasını bekleriz? Yani genel bizi biraz daha bilgilendirebilerseniz.

Gülden Güvenç: Estağfurullah. Yani kaygı belirsizlikle ilgili olduğu için nasıl bir şekilde ifade edileceğini onu bilmek daha zor. Ama öfke duyuyorsa yani bütün öfke veyahutta kaygı durumlarında iktidar sahiplerinin daha az destek bulmasını beklerim mantıken ama işte duygular âlemine girdiğiniz zaman o tür mantıklı durumlarla karşılaşmıyoruz. Yani mantıklı kararlar verilmiyor ya da seçimler bizim rasyonel düşüncemize göre gerçekleşmiyor. Yani o işte neden öyle olduğunu anlamak için bence odak grupları yararlı olabilir diye düşünüyorum. Çünkü birisi mesela bir laf ediyor öfkesiyle ya da kaygısıyla ilgili olarak aynı gruptaki bir başka kişi ise daha farklı bir şekilde sorgulayabiliyor, destek çıkıyor ya da onun görüşlerine direnebiliyor ve böyle ortaklaşa örneğin, bir saat süren bir grupta acaba işte hani iktidarın ya da muhalefetin başarılı görülüp görülmemesi konusunda ne gibi anlamlandırmalar ortaya çıkıyor, ne gibi yanıtlar veriliyor? Ortaklaşa nasıl bir söylem çıkarsayabiliriz bu tartışmaların sonunda? Bunu görmek mümkün olabilir. Aslında ben hani hep sivil toplum deyip duruyorum, yani sivil toplumu açmılabilmek içinde bence bu tür çalışmaların yapılmasında yarar olabilir diye düşünüyorum, ama doğrusu o alandaki literatürü de bilmiyorum. Yani ben şimdi kendi hani yaklaşım olarak böyle bir yaklaşım acaba işe yarayabilir mi? diye sorguluyorum. Yani başka fazla söyleyebileceğim bir şey yok. Çünkü yani mutluluk deniyor. Şimdi böyle mutluluk deyip geçilince mutluluktan ne anlıyor insanlar ya da öfkeleniyorlar ama öfke dediği zaman ne anlıyor mesela? Yani bu tür duygularda ne gibi etkenlere bağlı olarak acaba ortaya çıkıyor? Aslında odak gruplarda bu tür karşılıklı tartışmalar, konuşmalar işte birbirine destek olma vesaire ya da görüş farklılıklarını konuşuyor olmak bütün bunlar bu konulara ilişkin bilgi sağlayabilir araştırmacılara olabilir diye aklıma geliyor.

Seda Demiralp: Yani Hocam mesela şeyde ben biliyorum o çalışmanın da bir kısmını Ulaş'ın paylaştığı. Yani doğru hatırlıyorsam, yani şimdi öfke duygusunu konuştuğunuzda öfke var, ama öfkenin hedefi olarak mesela Erdoğan gösterildiğinde o zaman o ondan rahatsız oluyor. Yani daha indirekt bir hedefe mesela işte bir grup müteahhitlere öfkeyi yöneltmek konusunda daha istekli oluyor. Bu defa öfkeyi, öfkeli bir çıkışı diyelim yani çeşitli söylemlerle ilgili neler düşündüğünü soruyorsunuz normalde bir eleştirel yani bizim hani negatif kampanya dediğimiz türden sloganlara

başta olumlu tepki verirken onun ucuna mesela Erdoğan'ı koyduğunuzda rahatsız oluyor. Daha belirsiz bir isim verdiğiniz de o zaman daha olumlu tepki verebiliyor. Özellikle bu Kılıçdaroğlu söylemi olduğunda ama benim de kendim gözlemlediğim ama böyle bir odak grup çalışmasıyla değil ama Akşener'den bir söylem geldiğinde daha öfke ve hatta Erdoğan'ı hedef alan mesela seçmen ondan o kadar rahatsız olmuyor enteresan bir şekilde. O yüzden bu söylemin kimden geldiği de önemli. Tabii ki kime yöneltildiği kadar bagajı da önemli seçimde yarattığı algı.

Gülden Güvenç: Ben onun için farklı seçmen gruplarında böyle bir çalışma yapılabilir diye düşünüyorum. O karşılaştırma imkânları da verecektir. Seçmenlerin tabii burada hem aslında ölçek çalışmalarıyla tutum tespitleri yapılabilir. Bir taraftan ama o tür örneklemelerden grup tesadüfi biz seçimle gruplar oluşturup, o gruplarda da deşilebilir bu anlamlar. O zaman sanki daha farklı şeyler de çıkabilir gibi düşünüyorum. Bence odak gruplar çalışmalarında en önemli ortaya çıkan şeylerde tutarlı, rasyonel düşünceler veya işte duyguların bireysel ifadesi değil de hem bireylerde hem de o tür grup tartışmalarında ortaya çıkan çelişkiler. Yani çelişkiler çok çok önemli. İşte mesela Seda Hocam dediğin gibi bir öyle ama Kılıçdaroğlu'na daha fazla reaksiyon gösteriyor da Meral Akşener'e öyle bir reaksiyon gösterilmiyor vesaire. Yani bunları belki o an işte araştırmayı işte kim yürütüyorsa yakalayıp tabii o konuları iyi bilen kişinin olması lazım uzmanı. Orada yakalayıp "Peki neden böyle düşünüyorsun, neden böyle hissediyorsun?" gibi sorularla açıklamaya çalışmanın belki yararı olabilir diye düşünüyorum. Ama hiç ben de böyle bir çalışma yapmadım.

Seda Demiralp: Yapalım Hocam.

Gülden Güvenç: Aaa yapalım. Yani yapıp o süreç içerisinde biz kendimiz neler çıkarsayabiliyoruz? Yararı olur. Yani ben şimdi ben şahsen mesela hakikaten söylem çalışmaları bana daha iyi geliyor. Öyle söyleyeyim doğru geliyor lafını kullanamam da ama ben mesela o tür böyle odak grup çalışmaları ya da bireysel görüşmelere yani bireylerin ya da işte o gruplarda oluşan söylemin gerisindeki anlamlar nelerdir? Bunların araştırılması gerektiğine inanıyorum. Hani ölçeklerle işte hani birtakım ilişkiler, farklılıklar arasındaki anlamları, anlamlı bir farklılık var mı, anlamlı ilişkiler var mı bu gruplar arasında, bu bireyler arasında bunlara bakıyoruz ortalamalar üzerinden. Hâlbuki böyle bu tür gruplar yapılırsa ya da bireysel görüşmeler olursa o zaman hani belki başka ipuçları verecektir diye düşünüyorum. Şimdilik bu düzeyde benim.

Seda Demiralp: Sağ olun Hocam harika. Rabia Hoca'mın sorusu var galiba.

Rukiye Kaya: Onu söyleyecektim ben de. "Depremi Suriye ile ortak olması mültecilere yönelik bakışa da etki ettiği en azından bazı kesimlerde ortak bir kader birliği, dayanışma duygusu yarattı. Bunun kalıcı etkisini sormuş" Rabia Hoca: "Duyguların etkisi hangi durumlarda daha kalıcı olabiliyor?" diye bir soru sormuş Rabia Hoca'mız.

Rabia Karakaya Polat: Biraz daha açabilir miyim soruyu? Çok pardon.

Rukiye Kaya: Buyurun Hocam, lütfen.

Rabia Karakaya Polat: Özlem Hoca'ma yönelik kısmı aslında sorunun 2 kısmı var. Şimdi bu deprem bana 1999 şeyi hatırlattı Yunanistan ve Türkiye'de olan depremleri çünkü o zamanda her 2 ülkede de yıkım olması böyle bir kader birliği duygusu yaratmıştı. Burada da deprem Kahramanmaraş merkezli ama Suriye'de de çok büyük bir yıkım yarattı aslında ama Türkiye ve Suriye yönetimleri arasında böyle bir yakınlaşma görmedik 99'da Türkiye-Yunanistan arasındaki yakınlaşma gibi. O yüzden bu bana şeyi düşündürüyor yani duygular dışında neler burada devreye girdi? Örneğin leadership gibi. Bu Özlem Hoca'ya olan kısmı, Özlem Hoca'ya sorduğum kısmı. Seda Hoca'ya da özellikle bu Zafer Partisi üzerinden düşündürdükleri bu mesela single issue bir parti olarak tanımlıyoruz ve bir ara epeyce desteğini de arttırmış bir partiydi, ama deprem sonrası yapılan araştırmalar da epeyce bir düşüşe geçtiği görülüyor. Depremde Suriye'de Türkiye'de yaşayan pek çok mülteci de hayatını kaybetti. Tam sayıyı da belki hiçbir zaman bilmeyeceğiz, ama

onların görüntülerini gördük. Bu acaba şey yaratmış olabilir mi, insanlarda böyle bir yine bir kader birliği ve duygu birliği ve birlikte bu acıyı yaşadık duygusu yaratmış ve Zafer Partisi'ne olan ilgiyi azaltmış olabilir mi? Onu merak ettim. Çok teşekkürler.

Seda Demiralp: Özlem Hocam sen buyur önce,

Özlem Kayhan Pusane: Evet ben başlayabilirim. Teşekkürler soru için. Rabia Hoca'nın sorusuna geçmeden önce çok kısaca bu kaygı çalışmalarıyla ilgili belki bir iki bir şey söyleyebilirim. Şey bu toplumsal düzeyde duygu durumlarına bakarken focus grup çalışmaları gerçekten çok faydalı oluyor ama hani dış politikada biz duygu söylemlerini ancak işte o o söylemlere bakarak daha doğrusu duyguları diyeyim ancak liderlerin söylemlerine bakarak anlamlandırabiliyoruz. Orada da mesela şey olabiliyor. Yani uluslararası ilişkilerde ya da dış politika analizinde karşımıza çıkan bir şey olduğu için onu belirtmek istedim. Yani daha geleneksel kuramsal tartışmalarda böyle korku duygusu üzerinden yürürken uluslararası ilişkiler genelde işte belli bir hedefe odaklı oluyor korku duygusu hatta. Ama son zamanlardaki bu kaygı çalışmalarında kaygı belirsizliği ifade ediyor Gülden Hoca'nın da dediği gibi. Bu yüzden de bu söylem analizlerinde bu belirsizlik ifade eden şeylere odaklanarak mesela bunu ortaya koymaya çalışıyoruz. Ya tabii ki "endişe, kaygı, tasa" gibi hani kelimeleri arıyoruz ve orada böyle bir content analizine giriyoruz. Ama daha genel anlamda da belirsizlik ifadelerinde "ne olacak ne bitecek, şöyle mi olacak şöyle mi bitecek" gibi şeyler varsa söylemler, tartışmalar orada bir kaygı duygusunun varlığından söz ediyoruz. Rabia Hoca'nın sorusuna geçince, yani bundan aslında biraz bahsettik bütün konuşmacılar olarak belki. Şey dedik çünkü hatta demin Rukiye'nin sorusunda da o vardı yani "duygular var ama önemli olan bu duyguların siyasiler tarafından nasıl ele alınıp, nasıl çerçevelendiği ve liderler tarafından nasıl siyasileştirildiği". Şeyde bu vardı. Zaten hani örnek olarak da onu vermiştim. 99'dan sonra İsmail Cem'le Yorgo Papandreu bu duyguları sahiplenip, oradan ilerledikleri zaman biz bazı gelişmeler görmüştük. O yüzden kesinlikle siyasileştirme süreçleri burada önemli. Yani bir şekilde bu ortaya çıkan potansiyeli bu yaşanan ifade edilen duyguları siyasilerin ne kadar ele alıp çerçevelemek istedikleri ve bunu hani ne kadar sürdürmek istedikleri ile bağlantılı oluyor sonuçlar. Şeyde de bu böyle yani biz nasıl Yunanistan'la böyle bir şey yaşadık, ama işte Suriye'yle yaşamadık yani çünkü orada siyasiler hani daha farklı bir boyuttalar. Hiç öyle bir birliktelik içerisinde değiller. Yani karşılıklı böyle insanlar hissetse bile görenler daha doğrusu yani bunu bire bir ancak benimseyenler bunu hissedebilir. Çünkü bu tür şeyler, bu tür duygular nasıl ortaya çıkıyor? Biz hani medyadan takip ediyoruz bir şekilde ya sosyal medyaya yansıtacak ya televizyonlarda göreceğiz ya bire bir şahit olacağız. Ancak o şekilde biz o duyguları deneyimleyebiliriz ve onların etkiye dönüşmesi de siyasilerin, liderlerin, siyasetçilerin bu konuları siyasileştirmesiyle ilgili. Ama yani işte bu Yunanistan'la İsrail'e daha çok oldu. Niye medyada, sosyal medyada daha çok yer buldu? Yer bulmayınca şeyi de hem duygu paylaşımı ve birlikteliği de kısıtlı oluyor hem de siyasileştirilmesi zaten bizden öte bir durum. Şeyde de mültecilerle ilgili olarak ya da işte Suriye, Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili olarak depremden etkilenmeleri tabii ki bu ortak bir acı gerçekten de. Biz bunu şeyde gördük hakikaten yani depremden hemen sonra işte oradaki enkazların yağmalanmasıyla falan ilgili "İşte aaaa Suriyeliler diye..." bazı açıklamalar sosyal medyadan paylaşımlar vardı, ama bunun gerisi gelmedi. Niye? Çünkü gerçekliği yansıtmıyordu. Çünkü bir şekilde yağmalama olduysa da işte her türlü insan belli ki yaptı onu ve bir gerçeklikle desteklenmediği içinde hani o söylem ilerlemedi. Ve şey olmadı yani o olumsuz bir yansıması o anlamda olmadı, ama bir yandan da çok da olumlu bir yansıması da olmadı. Çünkü o işte çerçevelenmedi. Yani bu işi mobilize edecek insanlar tarafından ele alınmayınca onun gerisi gelmiyor. Yani orada hakikaten varolan bir potansiyelin kullanılıp kullanılmaması durumu söz konusu.

Seda Demiralp: Ben de şöyle söyleyeyim. Yani göçmen karşıtlığının her zaman bir yeri var. Yani öyle kolay geçen bir şey değil. Her yerde dünyanın her yerinde her zaman var. Çünkü bu ötekine karşı olan korku, nefret, şiddet aslında çok yani çok temel bir duygu. Yani varoluşsal korkularla tetiklenen bir şey. Her zaman var bu ötekine karşı tepki ve göçmenler de çoğu zaman bu ötekiler oluyorlar, ama zaman zaman bu varoluşsal korku veya bu korku diyeyim tetiklenebiliyor, ama zaman zaman biraz sönebiliyor. Tetikleyen faktörlerden bir tanesi de Özlem Hoca'nın söylediği gibi siyaset. Yani siyasiler bu konuyu mobilize ettikçe, siyasetlerini bu çerçeveye oturttukça bu olay biraz köpürüyor. Ekonomik krizler yani paylaşılacak pastanın küçülmesi bu yine varoluşsal kaygıları, korkuları ve bundan gelen öfkeyi artırıyor. Öte yandan kader birliği deneyimleri de bunu azaltabilir. Şimdi Zafer Partisi'nin düşüşünden göçmen karşıtlığının azaldığı sonucunu çıkarabilir miyiz? Çok emin değilim. Çünkü Zafer Partisi'nden çıkanlar büyük bir kısmı Memleket Partisi'ne gittiler ve Memleket Partisi de bazı açılardan benzer bir söylem bu derece yani buradan çıkanların bu tarafa gitmiş olmasıyla açıklayabiliriz. Birazcık da aslında gündemin değişmiş olmasıyla hani tek issue mesele Zafer Partisi, Memleket Partisi bu meseleyi de biraz içine alıp ama başka meseleler de içine kattığı için daha genel bir protesto hareketi gibi kendini sunduğu için hani orayı absorbe etmiş olabilir. O yüzden bu konu evet, gündem biraz değiştiği için, biraz bence buna olan ilgi söndü. Deprem buna direkt söndürücü bir etkisi olup olmadığından emin değilim. Böyle söyleyeyim. Biz teşekkür ederiz. Gelen herkese, konuşma yapan herkese, yorum yapan herkese çok çok teşekkürler. Özlem Hocam, var mı son sözlerin,

Özlem Kayhan Pusane: Çok teşekkürler. Nice etkinliklerde görüşmek üzere.

Seda Demiralp: Görüşmek üzere. Hoşça kalın.

*** Video burada sona eriyor. ***